

Cementstøberen i Grindsted **- blev storproducent af betonvarer i Canada**

Af Poul Dahl – med inspiration fra Linda Hedegaard Hovn

I 1940'erne og 1950'erne hed "støberen" i Grindsted Anders Jørgen Jensen, i daglig tale kaldet - Ajes. Anders kom egentlig fra Hanherred, dog født i Kaas, men flyttede med sin mor, stedfar og halvsøskende til Grindsted, hvor forældrene overtog et husmandssted, der lå hvor Svanelundsvej i dag forløber. Det havde ikke været nogen let vej Anders havde betrådt, men han besad en ukuelighed, som hjalp ham i de opgaver og beslutninger, han måtte tage for at kæmpe sig gennem livets opgaver og udfordringer.

I det følgende kan du læse om baggrund og relationer for Anders Jørgen Jensen, der begyndte som cementstøber i Grindsted og endte som storproducent af færdigbeton og andre byggematerialer i Osoyoos, Britisk Columbia – i det vestlige Canada.

Linda Hedegaard Hovn og Lars Henriksen Kristensen slægtninge efter Anders, samt samarbejdsvenlige ældre Grindstedborgere har bidraget stærkt til, at denne slægtshistorie fra Grindsted har kunnet samles og fortælles. Lad os se, hvad familietradition, kirkebogs- og folketællingsstudier, interview og faktuelle oplysninger kan berette om Ajes- eller Andy, som blev Anders' nye kaldenavn i det fremmede.

Anders Jørgen Jensen kom til verden

Anders Jørgen Jensen blev født den 21. marts 1920 i Kaas. Hans mor var Ane Kirstine Jensen - kaldet Anne (1896 - 1985), faderen var gårdejer Niels Christian Jensen (1880 -1926). Faderen udviklede en psykisk sygdom, så det blev en kummerlig tilværelse for Anders og hans mor, der måtte kæmpe hårdt for at få tilværelsen i Kaas til at hænge sammen. I 1926 døde Niels Christian Jensen på Psykiatrisk Hospital i Risskov, ved Aarhus.

Efter faderens død blev ejendommen afhændet og Anders, der da var seks til syv år gammel, flyttede med sin mor til Arentsminde, hvor de boede hos Annes mor; det var fortsat en fattig tilværelse for mor og søn. Men Anders og hans mor, Lindas mormor, måtte videre i livet – og det var ikke let. Der var endnu nogle år til K.K. Steinckes socialreform af 1933 mildnede forholdene for mennesker, der var kommet i ulykke.

Anne blev husbestyrerinde på et husmandssted hos enkemand Robert Kristensen i Arentsminde. Denne stod tilbage med to næsten jævnaldrende drenge med Anders. Anders blev imidlertid boende hos sin mormor og blev installeret i et uopvarmet loftsrum. Snart måtte han ud at arbejde på gårdene. Pengene så han ikke noget til, de gik til fornødenheder hos mormoren og til supplement hos hans mors nye familie. "Det var i sandhed en kummerlig tilværelse" som Anders selv udtrykte det, da han i sommeren 2003 var hjemme i Danmark på besøg og en familietur gik igennem Arentsminde.

Anne blev gift med Robert

I 1927 blev Anne gift med enkemanden Karl Robert Marinus Kristensen (1886 - 1966) i Langeslund Kirke ved Arentsminde. Og til dels – da den faste bopæl jo var hos mormoren – kom Anders til at vokse op sammen med Roberts to drenge, Anders Peter og Karl Johan. Ægteskabet medførte, at Anders efterhånden fik en lille flok halvøskende, som alle fødes i Arentsminde: Johanne Jensine, 1928 (Lindas mor), Karen, 1929, Lars(Lasse), 1933 og Christian 1935.

Anders vokser op

Anders og hans to "bonusbrødre" kom tidligt ud at tjene, som det var skik på landet dengang, alle i familien måtte yde! Det gjorde de så også, for der var brug for alle hænder - også Anders'. Selvom han kun var et barn og havde mistet sin far, måtte han træde til som medforsørger. I det større historiske perspektiv var det ikke unormalt, at alle i familien fra et husmandshjem på den tid måtte yde. Der var krise i landbruget, og husmændenes penge var små – så Anders måtte være voksen trods sin situation - og han levede op til det.

I 1934 blev Anders konfirmeret i Brovst Kirke og fortsatte med at arbejde i landbruget. I slutningen af 1930'erne aftjente Anders sin værnepligt hos dragonerne i Randers.

*Anders Jørgen Jensen, dragon i Randers i slutningen af 1930'erne.
Privatfoto Linda Hedegaard Hovn.*

Et nyt liv i Grindsted

Anne og Robert ville prøve lykken andetsteds. Allerede i 1935 havde de afhændet husmandsstedet i Arentsminde. Først prøvede de et husmandssted i Telling ved Fjerritslev. Senere for en kort periode et husmandssted i Ålebæk ved Hals. Herefter, omkring 1939/1940, gik turen til et lille husmandssted i Grindsted. Her følte de sig åbenbart hjemme, de blev Grindstedborgere i mere end 20 år.

Et nyt liv på husmandsstedet i Grindsted, beliggende på, hvad vi i dag benævner Svelundsvvej, tog sin begyndelse og udviklede sig for Anne og Roberts familie. Ejendommen, Matrikel 20 havde dels sine marker ud mod øst tæt ved ejendommen, dels på den anden side af Uggerhalnevej op mod Bakkerne og ved Vandstedvej. Til ejendommen hørte også en lod oppe i Bakkerne med adgang fra Hammervej, her så Anders, at der var mulighed for at etablere en sand- og grusgrav, den blev grundlaget for Anders livsbane, der nu kom til at bestå i at sælge grus og fremstille forskellige cement- og mørtelprodukter.

Under Besættelsen begyndte Anders så småt med grusgravning og efterhånden fik han etablerede et cementstøberi oppe i Bakkerne. Umiddelbart vest for de nuværende boldbaner fører en stadig synlig jordvej op til en nu nedlagt grusgrav. Her fremstillede Anders sine cementvarer, cementsten og cementtagsten. Stenene blev støbt i en form, der kunne fremstille otte sten ad gangen, fortæller Karl Kristian Christensen, Grindsted. Der var ikke elektricitet på stedet, så produktionen måtte foregå med håndkraft. Anders fremstillede også cementtagsten og kalkmørtel af læsket kalk.

Cementen måtte han købe i Aalborg, der med sine mange cementfabrikker var storleverandør til det danske marked af grå portlandcement. De øvrige råmaterialer lå under bakkernes sandmuld – der skulle ikke fjernes megen overjord før sand og grus var synlig og som, efter ”harpning”, var klar til at blive blandet med cement og formet til sten.

Den vinkelbyggede ejendom, som Robert og Anne overtog ses trukket lidt tilbage fra vejen gennem Grindsted. Foto er venligst udlånt af Astrid ”Nørgaard” Jensen, Grindsted. Byen er fotograferet fra Mejeriets skorsten i 1935.

Cementsten og cementtagsten var udbredte byggematerialer i 1930'erne, 40'erne og 50'erne. De havde den gode egenskab, at de var billigere end teglsten og så lignede de, i hvert fald på formen. Huse bygget af cementsten blev ofte pudset og kalket hvide. Anders kom til at levere byggematerialer til byggerier i Grindsted og nærmeste omegn – ja helt op på Luneborgkanten, fortæller Lasse, der som 11-12 årig var med på en tur derop med både cementsten og cementtagsten, mørtel og cement. Huset blev bygget til landmand Harald Bundgaard Poulsen, Grindsted, der havde erhvervet et areal til kreaturer i Vildmosen og som skulle have et hus til sin røgter.

Ejendommen på Svanelundsvej brændte

Robert og Annes ejendom på Svanelundsvej brændte under Besættelsen, Lasse husker, at det var tysk sporlyssammunion, der faldt ned på stråtaget og forårsagede den ødelæggende brand. Familien nåede knap at komme ud inden taget brasede sammen. Ejendommen var kun svagt forsikret, så det blev en besværlig tid for familien, der måtte flytte ind hos venner og bekendte i Grindsted og Vandsted.

*Anders og Lasses mor, Lindas bedstemor, Anne på alderdomshjemmet i Vodskov.
Privatfoto Linda Hedegaard Hovn.*

Anders leverede sten til forældrenes nye hjem

Vi kender flere huse, som Anders har leveret materialer til og formentlig bygget, blandt dem nr. 3 på Smedevej, matrikel 10u, Grindsted, som Anders byggede til Anne og Robert i 1948. Karl Kristian Christensen, Grindsted fortæller, at hans forældre i 1950 købte huset på Smedevej af Anders' forældre Robert og Anne Kristensen. Efter salget af huset, lejede de sig ind i Grindsted og senere i Vandsted, endnu senere flyttede de til Aalborg først på Kastetvej, herefter på Gundorflund, hvor Robert døde 80 år gammel. Anne flyttede på alderdomshjemmet i Vodskov. Her døde hun i 1985 i en alder af 89 år.

*Skødet hvor Rober Kristensen i 1950 solgte Smedevej 3 til Metha Christensen.
Skødet venligst udlånt af Karl Kristian Christensen, Grindsted. Det var Karl Kristians forældre, der købte huset.*

Smedevej 3 - det hed vejen nu ikke i 1948, fortæller Lasse, det var ikke meget mere end en jordvej, som i daglig tale blev kaldt Skovvejen - er dog ikke det eneste hus i Grindsted, Anders har leveret sten til for i 1947 solgte Jens "Nørgaard" Jensen, Uggerhalnevej en grund umiddelbart nord for hans ejendom. Her på Uggerhalnevej 13 blev i 1947 bygget et hus af cementsten fremstillet oppe i grusgraven. På et tidspunkt flytter Anders sandstensproduktionen ned i byen på Uggerhalnevej 11, hvor han i 1952 opførte et hus til sin familie.

Anders og Gudrun gifter sig

1950 blev Anders gift med datteren på Telefoncentralen i Grindsted, Gudrun Hansen (f. 1925), samme år blev deres søn Christian født og døbt i Hammer Kirke. Faddere var Anders' "bonusbror", vognmand Karl Johan Kristensen og dennes hustru Rigmor Jensen, Grindsted. Gudrun havde tidligere været gift og havde en søn i dette ægteskab, Hartvig (f. 1948), i 1956 blev Judith født.

*Gudrun og Anders med deres tre børn: Hartvig, Judith og Christian.
Billedet er taget få måneder før Anders rejste til Canada.
Privatfoto Linda Hedegaard Hovn.*

Anders var allerede ved Judiths fødsel i 1956, begyndt at pusle med tanken om at emigrere. Han ønskede at søge lykke og bedre udsigter for sig selv og sin familie uden for Danmarks grænser. Byggeriet i 1950'erne var absolut ikke prangende, om end det stærkt formindskede byggeri under Besættelsen 1940 - 1945, ikke mindste i byerne, efterlod et stort behov. Det slog ikke for alvor igennem i nærområdet, kun i Vodskov var der en vis udvikling. Anders var en slider, men så ikke de store muligheder for sin forretning i Grindsted-området.

*I forgrunden huset på Uggerhalnevej 13, som Anders leverede byggematerialer til. Bagved ses Jens "Nørgaards" marker. Til venstre ses huset, hvor Anders fremstillede sten og hvor han i 1952 opførte hus til sin familie i 1952.
Privatfoto Linda Hedegaard Hovn.*

Emigration til Canada

Beslutning om at sælge og emigrere blev truffet og virksomheden blev sat til salg. 1. juli 1957 solgte Anders sin virksomhed til en ny "Støber", Henry Laursen fra Salling. Det Anders solgte var:

- Grusgraven oppe i Bakkerne
- Mørtelværk
- En Asaa-diesel-motor til at drive sneglen i mørtelværket
- Udstyr til at støbe cementsten
- Udstyr til at støbe cementtagsten
- Huset på Uggerhalnevej 11, som Anders havde bygget
- En mælkerute ud ad Sulstedvej – som havde givet en stabil grundindkomst og som Anders formentlig delte med sin bror Karl Johan
- Chevrolet-lastbil til mælkekørsel samt fragt til og fra grusgraven oppe i bakkerne.

Det blev afgjort, at Anders skulle drage af sted først for at sondere mulighederne. På forhånd var det besluttet, at de skulle slå sig ned i Britisk Columbia, i det vestlige Canada. I efteråret 1957 fulgte Gudrun og børnene efter og de bosatte sig Osoyoos, Britisk Columbia. Det var et frugtbar område, så de kunne i den første tid supplere til dagligdagens omkostninger ved at plukke frugt. Ingen tvivl om at det har været et hårdt job at emigrere og etablere sig i det fremmede, hvor jo også sproget var noget forskelligt fra det vendelbomål, der var deres modersprog. Anders var med på forandringen, for han tog navneforandring til Andy, men beholdt Jensen!

Anders var jo arbejdsom, som han altid havde været. Han besad viden om cementstøbning fra sin tid i Grindsted. Med de to gode egenskaber lagt sammen fik han stablet et cementstøberi på benene, det udviklede sig med årene til et stort foretagende.

*Der blev også tid til at se sig om i Canada – her er familien – vi ser Hartvig, Chris og Anders - på køretur i et snedækket canadisk landskab.
Privatfoto Linda Hedegaard Hovn.*

Næste generation har overtaget, så i dag ejes virksomheden af Chris Jensen – altså den Christian, der blev født i Grindsted en septemberdag i 1950.

South Okanagan Concrete Products Ltd

Virksomheden, som Anders i 1962 startede, hedder South Okanagan Concrete Products Ltd. Det er en familieejet virksomhed, som i dag ejes og drives af Chris Jensen. Hvad er det så Chris og hans virksomhed South Okanagan Concrete Products beskæftiger sig med?

- Produktion og Levering af Færdigbeton
- Produktion og Levering af præfabrikrede betonprodukter
- Udgravninger til installationer under jordoverfladen – el, vand, afløb etc.
- Udlejning af forskelligt udstyr: gravemaskiner, læssere, dumpere, gaffeltruck, kranvogne, betonpumper og andet udstyr.

Det er en stor lokal virksomhed, som familien Jensen i dag ejer og leder – langt fra det beskedne støberi, hvor Anders med udgangspunkt i grusgraven oppe i Hammer Bakker, i 1940'erne og 1950'erne, fremstillede cementprodukter til nærmarkedet i Grindsted og omegn.

Forside på South Okanagan Concrete Products' hjemmeside. Den virksomhed, som Anders fra 1962 byggede op og som hans søn Chris i dag ejer og leder.

Afslutning

Sammenfattende er det rimeligt at konkludere, at de første år af Anders Jørgen Jensens liv var vanskelige og slidsomme, først med en syg far, senere hos sin mormor og med en mor, som måtte arbejde på landet for at skaffe indtjening til sin lille familie – en indtjening hvor Anders måtte yde sit.

I den ny familie Kristensen - bosat i Grindsted kom der imidlertid mere ro i familien, selvom 1930'erne og 1940'ernes krigs- og efterkrigstid ikke var en dans på roser for en husmands- og arbejdsmandsfamilie. Men det lykkedes Anne og Robert at holde sammen på familien, trods deres hårde kår.

Det var ikke kun Anders, der fik sit udgangspunkt og virke i Grindsted, også Karl Johan, Anders "bonusbror", startede sin virksomhed i Grindsted; Lillebil- og vognmandsforretning. Senere flyttede Karl Johan vognmandsforretningen til Dorf. Virksomheden drives nu af hans ældste søn Mogens Kristensen. Lindas mor, Johanne Jensine blev gift med Johannes Nielsen fra Ørum Mose, hun fødte sin søn Leif på en ejendom i Grindsted Kær og boede en tid der.

Gudrun fra telefoncentralen, den pige, som Anders delte sit liv med, fik jo også et nyt liv i Canada, vi kender imidlertid ikke så meget til hendes historie. Da Anders besøgte Danmark sidste gang i 2003 var han alene. Han talte med stolthed i stemmen om Gudrun, og med smerte om hendes kræftsygdom og hendes død. Han

fortalte at hendes aske var blevet spredt ud over en rosenpark i Vancouver. Jo, ingen tvivl om at Gudrun var delagtig i at oparbejde den virksomhed, som de sammen skabte og som blev livsgrundlaget for familien.

*Anders - Andy Jensen under sit sidste besøg i Danmark i år 2003.
Anders døde december 2014
Privatfoto: Linda Hedegaard Hovn.*